

dalmunk jelentős alkotóinak, akik – Petőfi, Arany példája bizonyítja – jó érzékkel mérítették is az effajta művekből. A tanulmány szerzője külön foglalkozik Arany János a *Jóka ördöge* című munkájának és Tuboly *Házi kereszt* című, részben átmásolt, részben átdolgozott, „eredeti” munkácskájának összevetésével, megállapítva hogy a Poóts-féle vers, ennek variánsa Tubolyé, nyilván nem szerepelt Arany „forrásai” között, de a „*Házi kereszt* házsártos feleségének a figurájában, rajzának bizonyos részleteiben, külső és belső megjelenítésében és apró vonásaiban, az ábrázolás néhány eszközében, nyelvi és stílusában mégis mintha Judit asszony – az Arany-mű szereplője – egyféle ösképe képzene meg előttünk”. Külön kitér a „megfigyelés és az ábrázolás (látás – láttatás) mechanizmusának hasonló működésére”, bizonyítván így a költői szemlélet és ábrázolás folytonosságát, akárcsak Arany János költészetének szerves kötődését a magyar poézis szinte irodalom alatti előzményeivel. Ugyanakkor az sem kerüli el a figyelmét, hogy a 18. század végi s 19. század eleji szerb költészetben szintén honos volt a Poóts-Tuboly választotta műfaj és tematika, amit – ahogy Aranyék – a szerb romantika költője, Branko Radičević vesz birtokba a hagyatékából.

Ez a tanulmány mutatja számunkra azt a Szelei Istvánt, aki nemcsak értékeli minden adatot, hanem ezek között megtalálja az összefüggéseket, a felkészült, türelmes, gondolkodó filológust, aki törmelékből tud palotát építeni. Azt, akire teljes mértékben érvényes, amit ő egykori tanáráról, Hadrovics Lászlóról írt, akinek „különösen módszerezességét és filológiai gondosságát” értékelte, azt, hogy „bármilyen irodalomtörténeti, nyelvészeti vagy művelődéstörténeti témához nyúlt is, sohasem hagyta magát befolyásoltatni a tárgytól idegen szempontoktól”. A *Hosszú útnak pora*. . . s Szelei István egész tudóspályája mindenekelőtt ezt a tanulságot kínálja mindenkinek, aki erre a mostoha, de szép útra téved, és kitart makacsul dacolva mindennel.

GEROLD László

NOSZTALGIKUS KÉPEK

Szúnyogh Sándor: *Halicanumi rapszódia*. Válogatott versek 1963–1989. Forum Könyvkiadó, Újvidék, 1991

Jó találkozni Szúnyogh Sándor életpályányi versválogatásával, melyben mintha Baranyai Júlia nyomdokain haladna a Muravidék költője: bizakodó melegséggel üdvözlí, himnuszozza a tájat.

Szúnyogh lírai énje más, egyszerűbb, problémamentesebb köröket rajzol elénk, mint más költőké. Számára a nyelv menedék és vigasz, a bizakodás forrása. Fényes égi jelek – szikraáradat, aranyszárnyú madarak –, majd a természet életadó elemei teszik verseit. Tűz és víz, erdő, rét, élet és halál s nem utolsósorban a szerelem s a szeretet szálán létesít bensőséges kapcsolatot a tájjal: „A végtelen zöld tenger / egybeolvad lényeddel, / s indáival örökké / leköti távozni akarásod.”

Csakhogy a tavaszvárás vad izgalma ingatag. A kétely, a csalódás megfertőzi „az acélrostos álmok szövését”, s „mennydörgésként csattan a pillanat”. A gondolat betörése szétzúzza a szívfény harmonikus erővonalait: „Valamit kapunk / és elveszítünk önmagunkból, / amikor keressük létünk értelmét” (Két kezünk). Az idill lehetősége el-

vész, a gondtalan életöröm hasadozó szilánkjai közé halálképzetek sötét kavicsai csapódnak. „A pusztulás tengeréből ittam egy kortyot” – kezdődik az első szerelmes vers. A fény megtörik, homály, köd és a kedves szemében lakozó sötétség szegélyezi a mámor felé vezető utat. Az önnön halandóságára eszmélt ember szerelmében sem képes szabadulni a pusztulás, a halálraítéltség rémeitől. A két érzés egybefonódik, s őszi esték hidegében hol a szenvedély tüzetől (Libidó, Jöttöd, A boldogság ára, Őszi szerelem, Tested), hol az egyedüllét megkövesedett perceitől vacog a fog. A játékos évvédés ritka vendég (A csalfa szeretőnek, Örök mosoly). A kedves folyton távozóban levő alakja elsodorja a béke utolsó megállóit. Lankadatlan vágyával és akarásával az én ismét egyfajta végtelenség rabja lesz, mely olykor túlszorduló érzelmességgé fajul (Ha álom tengerén hajózol..., Virrasztás), máskor meg a gyűlölvé is imádlak állapotáig hevül (Leg). Amor távozásával megfakult a valóság, s a legfőbb erő, a szó sem az, ami volt, mert „ereje már nem hevít”. A Hajnali impresszió elégikus sorai ennek az állapotnak a legmélyebb pontjáról hangzanak: „Kökemény némaság / teremteni kell a mosolyt / az ereszről folyik a hideg vér / égető eszmék / összeszorított fogak / eltiport kacsajok / némaság”. A kiütérés most is igény marad: „gránitkő némaság / és magány / így keresed utadat / az alvó ablakok alatt...”

A kötet nullpontját hamarosan lassú emelkedés, az én újbóli magára találása követi, noha hangja már nem határozottabbé. A gyógyulás jelei nyilvánvalóak: „Ajkamom helyett / mégis dal fakad” – szól a vallomás, hogy máris feltűnjön a költészet, a teremtés ismételt dicsőítése: „A vers agyagtáblái / nem férnek az aktatáskába / térdrehullva / áhítattal kell olvasni / a jövő ódáit / az esőzaj-strófákat / a lánycsók-sorokat / a pattanószikra szavakat / a gége-remegtető rímeket / a lábfarasztó ritmusokat / a kitapintható szókarakatokat.”

A sebek lassan gyógyulnak, az eszmények feltápaszkodnak a továbblépés akaratával. Mint földtörténeti korok megkövült misztériuma, vergődik és lélegzik előttünk a panon rög. A Tv-szerelem, az Olcsó élet, az Élettempó, a Fáklyavivők című versek helyzetleírása nem hagy kételyt, a költő hazafelé tart. Olykor még világsavargók boldog elszabadulásába bonyolódna, vagy verseivel bibelődik (Észrevétel, Vers), de most már egyre közelebb a Mura völgye.

Halicanum (Lendva) körbejárása csakis megtisztulással, a hazai hőesések fehérségével kezdődhet. A falvak, a források, a szőlőhegyek, a Feketeér kanyargó vize mind-mind nosztalgikus képek éltetői. S ha a régi táj változott is, ha szépségei megtörtek is, egy titokzatos erő gólyasorsra, „örökös visszatérésre” ítéli a vidék szülöttét, aki „kutyánál hüebb fia” e földnek.

Táj és idő – közös börtönben őrlődik. „Küszködnek az idővel” a dombok, a szőlősorok és a gerendák férgei. Időlen csöndjük omlik, hasadozik, néptelenedik, mégis meleg borokat, éltető nedveket bugyognak a pincék. Óhagyományok és emlékek vizében fűrésztik a visszatérőt a szalmakontyos házak, az antik boros amforák.

Az idő árnyékában novemberek ősze bomlik élénk. Csak a megtalált nyugalom biztonságában lehet ilyen szép az őszi dő „kioszkos-tarkaságú” fényeivel és „levél-bazárjával”. S ami eddig többnyire az elmúlás jelképeként szerepelt, az most értéket vált. „Társra lett az ősznek az élet, / elszakíthatatlan konok társa”, s „valahol menekülni vágyik egy múlt világ”. Ez még akkor is biztató, ha már érezni a Téli nap „melegét”.